

Kontra Ferenc

BEZDÁNI HAJÓSOK

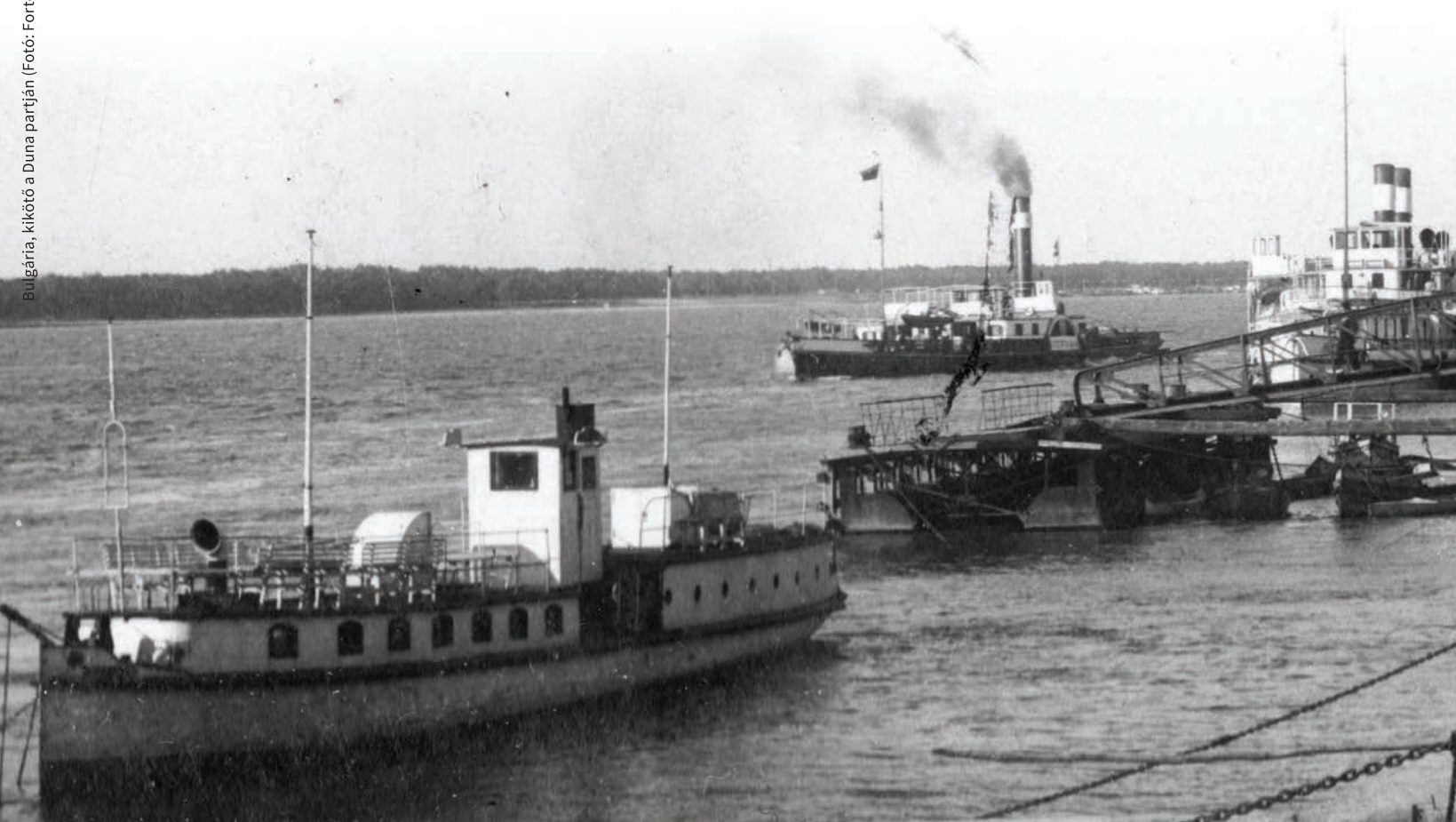
”

A hajóvállalatunk 1944-ben Bulgáriába küldött bennünket. Ott ragadtunk, nem mehettünk vissza a harcok miatt. Orosz katonák telepedtek meg nálunk, mint valami vándormadarak, mi ettük őket napokig. Aztán elmentek a hajónkkal együtt, bennünket pedig naponta kísérték a kőfejtőbe a bolgár csendőrök.

Eltelt másfél hónap. Fáradtan, elcsigázottan vonszoltuk magunkat. Kifosztott, lebombázott városrészen haladtunk végig. Füstölgő, kiégett harckocsikat kerülgettünk. A rendőrök mogorva ábrázattal lökdöstek bennünket, hogy szigorúan a sorban haladjunk. Hiába próbáltuk őket szóra bírni, hogy mondják már meg, ezúttal hova kísérek bennünket. Megálltunk a vágóhíd előtt. Azt ordították, hogy befelé. A bádogajtó becsukódott mögöttünk. Itt vágják a marhákat is. Tétován néztünk egymásra. Gyerünk, mindenki vetközzön le! Nem volt idő gondolkodni, ők voltak többen, tépték le rólunk a koszos, szakadt göncöket, rúgták, hajították a szemétkébe. És egy pillanatra, amikor rövid csend lett, mindenki

meztelenül állt és bámult maga elé, biztosra vettük, hogy ránk irányítják a puskát, és az előttünk elnyúló betonárokba lőnek bennünket.

Egy pillanatra átfutott az agyamon, hogy mit találok olyan furcsának. Hogy lesoványodtunk! A tekintetekben a halálfelelem opálos fénytelenységét láttam. Annyi hasonlóval találkoztam az előző hetekben, hogy úrrá lett rajtam is a fásultság, a beletörődés. A fejünk felett csövek kanyarogtak, egy-egy csepp plattyant le róluk, és visszhangzott a rácsos csarnokban. Ekkor váratlan fordulat történt: akik mögöttünk álltak a hátunknak szegezett puskákkal, előreléptek, és belöktek bennünket a vizesárokba. Köhécseelve, prüszkölve buktunk fel a vízből. A vágóhíd csatornáját langyos, derékig érő, tiszta vízzel töltötték fel. Szétszórtak néhány hadiszappant, ami nagyon hasonlított a háziszappanra, amilyent otthon főztek. Mondták, hogy alaposan tisztálkodjunk, mert tiszta munkásruhát kapunk. Pillanatok alatt felengedett a halálfelelem jege, és úgy pancsoltunk, mint a gyerekek.

Másnap egy újabb elosztóhelyre kísérték bennünket. Oda-
jött hozzám az orosz főhadnagy, aki még a benti kihallgatásról
tudta, hogy több nyelven beszélek.

– Persze, te vagy a hajós – mondta. – Ismételd el a többi-
eknek is, hogy megértsék: ezután itt fogtok dolgozni. Senki se
próbáljon szökni, mert agyonlőjük.

Elismételtem aztán magyarul is, szerbül is, hogy mindenki
megértse, és visszaálltam a menetoszlopba.

– Megmondtam, hogy nem végeznék ki bennünket – em-
lékeztettem Pistát, aki még mindig nem akart felengedni mély
búskomorságából.

– Mégis milyen joggal kínoznak bennünket?

Minden nap kimentünk új munkatáborunkba, a fatelepre,
rönköket raktunk a fűrész elé. Alkonyatkor a szokásos kíséret-
tel tértünk vissza a cellánkba, amit közben mésszel fertőtlení-
tettek, és padokat raktak be pokrócokkal. Napokon keresztül
kísérgettek bennünket a rendőrök. Amikor látták, hogy nincs
semmi baj velünk, a munka után magunktól is visszatálaltunk
a pincébe, lassan elmaradoztak mellőlünk. Már őr sem vigyá-
zott ránk. Sziklás hegyek vettek bennünket körül. Tetvesek let-
tünk megint és bűdösek, tisztálkodni egyáltalán nem lehetett.
Folyton kopogott a szemünk az éhségtől, mert csak délben
kaptunk rendes ennivalót. Fél év telt el ilyen egyhangú sivár-
ságban, amikor szólt a főhadnagy, hogy sorakozó az udvaron
négyesével, mindenki vigye a holmiját. Arra számítottak, hogy
időközben a városban beszerezzük a fegyvereket, és ellenük
fordulunk. Eszünkben sem volt. Hívott a főhadnagy, megint
nekem kellett tolmácsolnom.

– Mindenkinek kiállítjuk a papírját, hogy szabadon elme-
het. Nem számít többé szökevénynek.

Sorban visszaadták a poggyászt, amit „bevonuláskor” elvet-
tek. Ott álltam a pultnál, hogy mindenkinek rendben legyen
a holmija meg a papírja. Utolsónak maradtam. Szabadon en-
gedtek. Nem várt meg senki. Egy vacak kis papír jelentette a
szabadságot. Hirtelen nem is tudtam, mihez kezdjek.

– Ruszcsuk, az elátkozott város! – mondtam hangosan.

Folyton hátranéztem, hogy követnek-e. Mintha szellemek
jártak volna a romok között. Cipeltem a vesszőből font kof-
ferom, hiánytalanul visszaadtak mindent, csak éppen lötyö-
gött rajtam a kabát, a nadrág. A kikötő felé mentem, hiszen
a hajó jelentette az egyetlen esélyt a hazatérésre. Bementem a
hajózási vállalat ügynökéhez, mondtam, hogy dolgozni akarok.
Adott igazolványt. Kormányos lettem egy orosz katonai uszá-
lyon. Napokig cirkáltunk fel s alá, az egymásnak ellentmondó
parancsokból kitűnt, hogy nem túlságosan igyekeznek ezzel a
vontatott uszályal hazafelé. A fosztogatás lekötötte minden
figyelmüket. A parancsnok nem értett a hajózáshoz, fogalma
sem volt arról, hogyan kell berakodni.

– Egyáltalán nem mindegy, hogyan helyezkedik el a rako-
mány – magyaráztam neki.

Végül az ügynököt hívtam segítségül, hagyják, hogy inkább
egyedül rendezzem el a hajótestben az összelopkodott holmit.
Nem érdekelnék engem a lőszer meg a gránátok.

Egyik nap nehéz, sűrű lekvárral teli hordókat hoztak. A pa-
rancsnok bizalmasan érdeklődött:

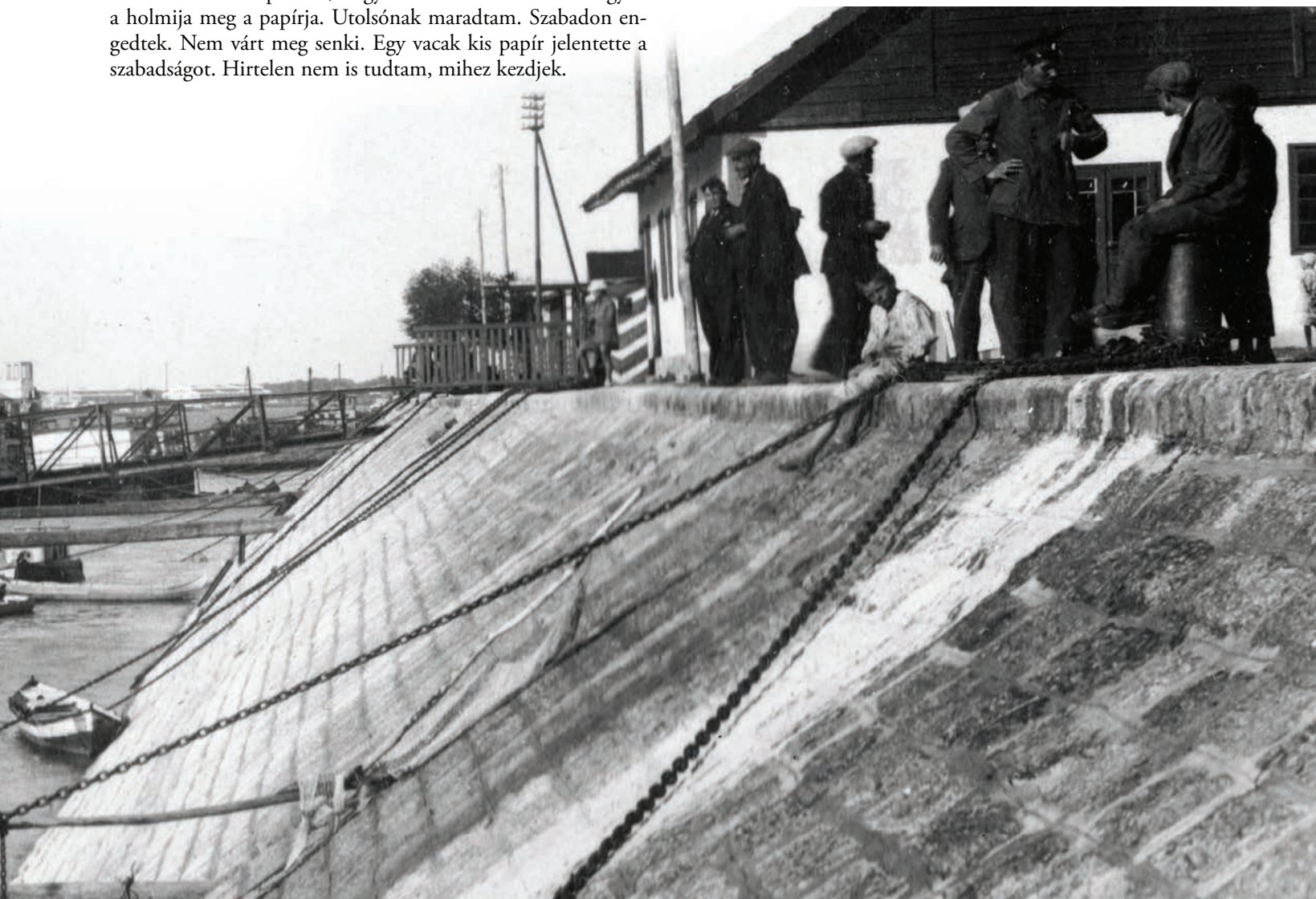
– Mire használják ezt?

Felnyitottam az egyik hordót, és megkóstoltattam vele a
mézédes lekvárt.

– Akkor ezt biztosan megveszik – ragyogott fel a tekintete.

Vödörszámra hordta egész éjjel. Pusztá kézzel merte a sűrű
szilvalekvárt. Tenyerét az asztalba, a fülke oldalába meg a ru-
hájába törölte. Ragadt minden. Síkossá váltak a lépcsők a lek-
vártól. Nem nézhettem tovább a szerencsétlent. Ennek vége-
hossza nem lesz. A kikötőben összetalálkoztam Pistával, akivel
a cellában is együtt voltunk.

– Végso ideje lenne hazamenni – ebben állapodtunk meg.

Bulgária, a Balkán-hegység (Fotó: Fortepan, Indóház)

Jól megpakoltuk a kofferunkat meg a táskánkat, jutott nekünk is fizetésképpen a hadizsákmányból. Kihallgatást kértünk a jugoszláv konzultól. Elmondtuk addigi hányattatásunkat, meg azt, hogy végre haza szeretnénk menni. Kiállította a papírokat. Még azt is elintézte, hogy felvegyen bennünket a parti őrség. Fizetést nem tudtak adni, de a hajón dolgoznunk kellett. Rendes kosztot kaptunk. Átértünk a Vaskapun, indultunk Belgrád felé.

– Végre hazaértünk – mondtam Pistának, de az örömről nem tartott sokáig. A kikötő személyzeti főnöke bejött az irodába, és elvitetett bennünket két felfegyverzett katonával.

– Most fognak bennünket kivégezni – mondta Pista.

Valami parancsnokság lehetett, ahova kísérték bennünket. Vártam egy órát egy portrékkal teleaggatott puccos előszobában, mire kinyílt az ajtó. Ketten is átnézték a papírjainkat, amelyeket az oroszoktól, a bolgároktól meg a jugoszláv konzultól kaptunk. A két egyenruhás egymást túlharsogva ordított ránk. Még életemben nem hallottam embert így üvölni. Alaposan leszedték rólunk a szenteltvizet:

– Gazemberek, hol bujkáltatok eddig, amikor a hazát kellett volna védeni? Most bezzeg jöttök, mire mi a vérünkkel kivittük a szabadságot! Ti nyaraltatok, míg itthon mások hősi halált haltak értetek! Utolsó disznók! Árulók! Hogy volt képetek visszajönni?!

Pistának szemlátomást remegett a gatyája. Miután a két egyenruhás kiordította magát, átvonultak a szomszéd szobába, hogy sorsunkról döntsenek.

– Sose jutunk haza. Most fognak bennünket kivégezni – mondta Pista.

Ráhagytam. Vártunk fél órát. Egy zárt borítékot nyomtak a kísérő katonáknak, és utasították, hogy vigyen a kaszányába bennünket.

– Most fognak... – kezdte Pista, de nem folytatta. – Csak

legyen már vége ennek a kísérgetésnek.

Három katona felkísért bennünket az emeletre. Egy terembe léptünk, ahol több egyenruhás, rangjelzéses katona szüröcsölte a fahéjillatú forralt bort. Az asztal végén egy idősebb, katonainges nő mintha bennünket várt volna, felénk fordította a tekintetét, és közvetlen hangon megkérdezte:

– Hova akartok menni?

És kiírta az Objavát mindkettőnknek. Csakis azzal lehetett akkoriban utazni. Simán kísértünk. Őrizet nélkül.

– Megkegyelmezték nekünk – mondta Pista.

– Miért? Mit vétettünk? Ha már haza mertünk jönni, nem is lehetünk mi háborús bűnösök vagy árulók.

– Kit árulhattunk volna el? – kérdezte Pista. – Azt gondolhatják: ez csak két szerencsétlen flótás.

– Otthon biztosan nem éltük volna túl a partizánok hőstetteit.

Kimentünk a kikötőbe, és azt mondtuk az összetakolt bárka kormányosának:

– Čika Panto, šta će biti sa nama? – azt kérdeztük tőle, hogy mi lesz velünk, de nem tudta megmondani.

Pista észrevett egy belga hajót, éppen Budapestre készült, de jó lenne, ha elvinne bennünket

Bezdánig. Nagy ímmel-ámmal megengedték végül, hogy felszálljunk, mondván, hogy a dolog nem szabályos. De mi a fene volt szabályos azokban az években? A szabad ég alatt töltöttük a hideg éjszakát. Amikor Újvidékre értünk, azt mondták, legjobb lesz, ha mi leszállunk, mert harcok lehetségesek, és nem felelnek értünk, civilekért. Nemzetközi bonyodalmak származhatnak belőle, hogy mi velük hajózzunk.

Fogtuk a petyerkánkat, és kiszálltunk a híd alatt. Egy bőrkabátos rendőr látta a jelenetet. Miután elment a hajó, odajött hozzánk, és megkérdezte tőlünk, honnan jöttünk.

– Bulgáriából – szólt el magát Pista, aminek az lett a következménye, hogy a rendőr felszólított bennünket, hogy kövessük.

– Kellett neked kotyognod, most kezdődik minden előlről – csikorogtam a fogam közt.

Belőltek az őrszobára. Mindenféle rendű-rangú egyenruhás fogott közre bennünket. Kinyitatták a kofferjainkat. Szemük-szájuk tátva maradt a csodálkozástól:

– Mennyi ennyivaló! Kávél! Cigaretta! Vodka! Biztosan loptatok, ezért elkobozzuk!

Pillanatok alatt kikapkodtak mindent a csomagjainkból. Vitt, ki mit ért.

– Benneteket úgymint letartóztatnak, nektek már úgymint egy – mondták a rendőrök.

Újvidék rendőrfőnökéhez kísért bennünket a civil ruhás nyomozó. Végighallgatott bennünket. Megmutattuk neki az Objavát.

– Miért nem ezzel kezdték? – csóválta a fejét.

Akkor már késő volt, panaszkodtunk neki, hogy mennyi viszontagságon mentünk keresztül, és most itt állunk kifosztva. Haza akartunk érnünk. De nem hajóval! Kiállította az engedélyt, mert enélkül nem szállhattunk fel a vonatra.